Notitie over [redacted]
Datum: 18 maart 2019
Auteur: [redacted]
Bezoekdatum: 14 maart 2019

Opmerking
Het pand is door Monumenten en Archeologie bezocht in het kader van het legaliseren van een illegale verbouwing (het aanbrengen van een tussenverdieping op de bel-etage van het voorhuis).
NB Alleen de stucgang, het trappenhuis en de linker voor- en achterkamer van het voorhuis zijn bezichtigd.

In 2005 werd door Monumenten en Archeologie een notitie opgesteld naar aanleiding van een in een Belgische kunsthandel aangetroffen grisaille die deel heeft uitgemaakt van een schoorsteenspiegel in Keizersgracht 71 (zie bijlage). Het pand is toen niet bezocht.

Status
Rijksmonument
Objectnummer: 2231
Redengevende omschrijving: *Dubbel huis met gevel onder rechte zandstenen lijst met consoles en wapenschilden (XVIII A); stoep en deurpartij XIXb.*

Gebouwtype, bouwgeschiedenis in hoofdlijnen en waardering
Gebouwtype en bouwgeschiedenis in hoofdlijnen
Woonhuis, ontstaan uit samenvoeging van twee afzonderlijke woonhuizen achter één gemeenschappelijke voorgevel. Het oorspronkelijk twee vensterassen brede rechter huis bestaat uit een souterrain, bel-etage en twee verdiepingen onder een plat dak met een leugenaar aan de voorzijde. Het woonhuis links was oorspronkelijk drie vensterassen breed en bestaat uit een voorhuis, tussenlid (rechts) en achterhuis. Het voorhuis is opgebouwd uit een souterrain, bel-etage, eerste en tweede verdieping en een zolder met vliering en leugenaar onder een zadeldak met de nok haaks op de voorgevel.

Het huidige vijf vensterassen tellende voorhuis is in 1860 ontstaan uit een samenvoeging van het woonhuis [redacted] en het smallere wagen- annex pakhuis rechts hiervan. De achttiende-eeuwse voorgevel van [redacted] werd naar rechts doorgetrokken zodat één architectonisch gevelbeeld ontstond. Dit (linker) deel werd gebouwd in 1630. Uit deze eerste fase stamt in elk geval de hoofddraagconstructie van het voorhuis tot en met de eerste verdieping. In 1730 werd het woonhuis gemoderniseerd en verfraaid. De kroonlijst en het rijke stucdecor van de middengang en het trappenhuis zijn van de hand van Ignatius van Logteren. Het rococo-interieur met marmeren schouw van de linker achterkamer dateert uit het derde kwart van de achttiende eeuw, hoewel niet is uitgesloten dat hier in de negentiende eeuw (rond 1860) ornamenten aan toegevoegd zijn.
Bij het samenvoegen van de twee panden in 1860 zullen beide panden ingrijpend zijn verbouwd en kwam het eclectische interieur van de linker voorkamer tot stand. In 1913 werd – een deel van? – [redacted] verbouwd door Eduard Cuypers.
In 1971 werd rechts van het trappenhuis een lift gemaakt. Rond 1980 heeft een verbouwing en splitsing

plaatsgevonden waarbij op de verdiepingen van het voorhuis en in het achterhuis appartementen werden gerealiseerd. De vertrekken op de bel-etage van het voorhuis behielden toen echter hun kantoorfunctie. In de periode tussen 1978 en 2005 is de linker achterkamer op de bel-etage van het voorhuis een niet-vergunde tussenverdieping met badkamer en keukenblok gerealiseerd.

Waardering
[redacted] is van hoge monumentwaarde vanwege de voorgevel van het voorhuis en de interieurafwerking van de bel-etage van het voorhuis (voor zover gezien). De niet vergunde tussenverdieping in de linker achterkamer op de bel-etage van het voorhuis is van indifferente waarde.

NB Alleen de stucgang, het trappenhuis en de linker voor- en achterkamer van het voorhuis zijn bezichtigd en dus gewaardeerd.

Bronnen en literatuur
Monumenten en Archeologie, archief
Stadsarchief Amsterdam, beeldbank

[redacted], *Geschied-bouwkundige beschrijvingen behorende bij het grachtenboek van Caspar Philips Jacobszoon*, Amsterdam 1962
[redacted], *Ignatius en Jan van Logteren. Beeldhouwers en stuckunstenaars in het Amsterdam van de 18de eeuw*, Alphen aan den Rijn 2005

Bijlage

Notitie met betrekking tot [redacted]
Datum: 22 april 2005
Auteur: [redacted]

Status
Rijksmonument
Objectnummer: 2231
Redengevende omschrijving: 'Dubbel huis met gevel onder rechte zandstenen lijst met consoles en wapenschilden (XVIII A); stoep en deurpartij XIXb.'

Aanleiding
Deze literatuurnotitie is geschreven naar aanleiding van een in een Belgische kunsthandel aangetroffen grisaille, die deel uitmaakte van een schoorsteenspiegel in Keizersgracht 71 en daar, volgens [redacted] (RKD), nog in de jaren zestig hing. Navraag door hem bij Gallery Kekko leerde dat het kunststuk volgens de inbrengers, in de jaren tachtig in [redacted] hing.

Het huidige vijf venstertraveeën tellende Keizersgracht 71 ontstond bij een verbouwing in 1860 door de aannemer G. Jaling. Toen liet koopman L. Hoyack jr. het [redacted] en het naastgelegen wagen- annex [redacted] samentrekken tot een woning met kantoor achter gemeenschappelijke gevel.
Het oorspronkelijke, acht meter brede [redacted] werd in 1630 gebouwd voor Anthony Moens. Vermoedelijk werd toen ook het buurpand opgetrokken. Uit deze eerste fase dateert in ieder geval nog een jaartalsteen (Van Houten, Beeldbank Gemeentearchief). Ook zijn op verschillende verdiepingen nog beschilderde balklagen en –vakken aanwezig. De plafonds en balken zijn beschilderd met onder andere renaissancemotieven, medaillons, dikke ranken, bloemknoppen, festoenen en maskers, zoals in deze tijd

populair was. In Amsterdam zijn rankenschilderingen onder andere te vinden in de Oude Kerk (1628) en in de Agnietenkapel (1632), beide van de hand van de bekende 'kamerschilder' Antoni Hendricks.
In 1730 werd het koopmanshuis vernieuwd voor [redacted], daarbij kreeg de gevel een verhoogde kroonlijst met balustrade en werd het interieur gemoderniseerd. Toen kwamen onder andere de nog bestaande monumentale gang en het halfronde trappenhuis met mooi gesneden, vaasvormige balusters tot stand. Uit deze periode bleef veel bewaard aan stucwerk. De stucpanelen boven de nissen in het bredere voorportaal verbeelden de vier bekende werelddelen, Europa, Amerika, Azië en Afrika; in het stucplafond is Het oordeel van Paris weergegeven. In de gang zijn verder stucvoorstellingen te zien van de god van de handel Mercurius (plafond), Pallas Athene als godin van de kunsten (schilderen, beeldhouwen en architectuur), de oorlogsgod Mars geflankeerd door vechtersbaasjes, smeden en Vulcanus, de god van het vuur. In de literatuur wordt geopperd dat hier, geïnspireerd door het voorbeeldboek Iconologia van Cesare Ripa, wellicht de 'vier perioden van de mensheid' zijn weergeven: het Bronzen, IJzeren, Zilveren en Gouden Tijdperk. In het achterste deel van de - later ingekorte - gang, waren de vier seizoenen in stuc uitgebeeld; bewaard bleven de voorstellingen van de zomer en de winter. In het trappenhuis zijn de zeegod Neptunus en Aurora, godin van de dageraad, te vinden.
Dit rijk gedecoreerde huis werd in 1767 eigendom van de koopman [redacted] die zes jaar later ook [redacted] en [redacted] kocht. (Deze buurpanden waren omstreeks 1770 al samengetrokken en verbouwd). Mogelijk dateert de in België opgedoken visvangst-grisaille uit deze periode. Op interieurfoto's uit de eerste helft van de twintigste eeuw is dit spiegelstuk te zien in een kamer waarin ook twee bovendeurstukken in soortgelijke omlijsting waren te vinden, met voorstellingen van een jachttafereel respectievelijk van fruitplukken. De rococomotieven van zowel het lijstwerk als de afwerking van de kamer, zijn eerder te verwachten in het derde kwart van de achttiende eeuw, dan bij de verbouwing van 1730.
In 1913 werd – een deel van? – Keizersgracht 71 verbouwd door Eduard Cuypers. Opdrachtgever was [redacted], een belangrijk opdrachtgever en goede vriend van de architect. Deze econoom en bankdirecteur liet twee jaar later een villa naar Cuypers ontwerp bouwen te Bloemendaal, maar woonde nog wel een tijdje aan de gracht. Op de eerder genoemde reeks interieurfoto's in het Gemeentearchief Amsterdam, zijn ook verschillende kamers te zien waarvan de inrichting uit deze tijd stamt. Zoals de keuken die doet denken aan die van Villa Alsberg aan de Honthorststraat, en de kamer op de eerste verdieping van het achterhuis waarin met onder andere Ionische zuilen en pilasters zijn geplaatst, een neo-Lodewijk-schoorsteenpartij is te vinden, en de balken van het zeventiende-eeuwse plafond een sjabloondecoratie kregen.

Tot slot

[redacted] kent een rijke bouwgeschiedenis waarvan waarschijnlijk nog veel terug te vinden is in het huidige interieur. Zodra de mogelijkheid zich voordoet moet het interieur in woord en beeld worden vastgelegd.
Uit de voorhanden literatuur wordt niet duidelijk wanneer de grisaille uit het huis is verdwenen, de schildering is nog te zien op de serie zwartwitfoto's in het Gemeentearchief uit de tijd dat hier het Sint Louis Broederhuis was gevestigd, op de Beeldbank gedateerd tussen 1914 en 1937. De Congregatie van de Broeders van de Heilige Aloysius Gonzaga was gevestigd te Oudenbosch, maar had door het hele land verspreid broederhuizen. Aan de [redacted] bezaten zij niet alleen het woonhuis op n[redacted] maar ook een kapel en school op [redacted]. Het archief te Oudenbosch bezit een foto- en diacollectie van de verschillende broederhuizen, waaronder die te Amsterdam; wellicht dat het archief nog aanvullende informatie bevat (in het Gemeentearchief Amsterdam is hiervan een inventaris aanwezig). Ook gegevens over de verbouwing door Ed. Cuypers kunnen wellicht wat meer helderheid bieden.

Literatuur

Informatie van [redacted], Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie

[redacted], Geschied-bouwkundige beschrijvingen behorende bij het GRACHTENBOEK van Caspar Philips Jacobszoon, Amsterdam 1962

[redacted], 'Over stucwerk in Amsterdamse grachtenhuizen. Gang en trappehuis van Keizersgracht 71', Binnenstad 112 (november 1988), p. 54-57
[redacted], Een pracht van een gracht. 23 monumenten aan de Amsterdamse Keizersgacht, Amsterdam 1988 (Open Monumentendag), p. 10-13
[redacted], Bouwen in Amsterdam. Het woonhuis in de stad, Amsterdam 1993, p. 486